

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
SOCIALINĖS POLITIKOS GRUPĖ
PAŽYMA**

**DĖL ŠVIETIMO ĮSTATYMO NR. I-1489 7, 8, 9, 10, 11, 14, 19, 20, 21, 23, 25, 29, 36, 38, 39, 41, 43, 44, 46, 49, 52, 53, 56, 58, 59, 62, 63, 64, 67, 69 IR 70 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 56⁴ STRAIPSNIŲ ĮSTATYMO PROJEKTO (toliau – Projektas Nr. 1), ŠVIETIMO ĮSTATYMO NR. I-1489 5, 14, 21, 29, 30, 34 IR 36 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 45¹ STRAIPSNIŲ ĮSTATYMO NR. XIII-3268 3 IR 7 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO, ŠVIETIMO ĮSTATYMO NR. I-1489 24, 38 IR 47 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO NR. XIV-1261 3 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO, ŠVIETIMO ĮSTATYMO NR. I-1489 2, 7, 8, 24, 36, 47 IR 67 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO NR. XIII-3416 3 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO, ŠVIETIMO ĮSTATYMO NR. I-1489 11 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO NR. XIV-655 1 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO, VIETOS SAVIVALDOS ĮSTATYMO NR. I-533 6 IR 7 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO IR VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ ĮSTAIGŲ DARBUOTOJŲ DARBO APMOKĖJIMO IR KOMISIJŲ NARIŲ ATLYGIO UŽ DARBĄ ĮSTATYMO NR. XIII-198 7 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO (toliau kartu – Projektai)
(TAP-22-1805; TAIS NR. 22-14229)**

2022-11-04 Nr. NV-3116

Vilnius

Projektų rengėjas - Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (toliau – ŠMSM).

Projektų tikslai:

- siekti kokybiško ankstyvojo ugdymo, sudarant tinkamas sąlygas sėkmingam vaiko tolimesniam mokymuisi;
- sukurti prielaidas nuosekliam mokinių mokymosi pasiekimų vertinimui, susiejant tolimesnį jų mokymąsi su pasiektais mokymosi rezultatais;
- sudaryti lankstesnes ugdymo organizavimo galimybes;
- sudaryti teisinės prielaidas kokybiškam ir racionaliam socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymui švietime;
- sudaryti teisinės prielaidas ankstyvesniam specialiųjų ugdymosi poreikių nustatymui ir reikalingos pagalbos teikimui;
- aiškiai, šiuolaikiškai apibrėžti švietimo įstaigos funkcijas, jas suderinti su švietimo įstaigos vadovo funkcijomis, numatant švietimo įstaigų vadovams privalomą magistro laipsnio išsilavinimą, atitinkantį jiems pavestas funkcijas, pareigas ir atsakomybes, patikslinti priėmimo į valstybines ir savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklas kriterijus;
- sudaryti prielaidas savivaldybėms steigti kadetų ugdymo mokyklas, skirtas šalies (regiono) mokiniams;
- sudaryti prielaidas savivaldybėms pačioms priimti sprendimus dėl mokinių pavėžėjimo galimybių ir įvairovės;
- atsisakyti ŠMSM nebūdingų švietimo politikos įgyvendinimo funkcijų ir pavesti jas vykdyti Nacionalinei švietimo agentūrai (toliau – NŠA);
- įstatymo lygmeniu suteikti švietimo, mokslo ir sporto ministrui galimybę steigti ir teikti apdovanojimus ir premijas.

Dabartinė situacija:

Dėl kokybiško ankstyvojo ugdymo, sudarant tinkamas sąlygas sėkmingam vaiko tolimesniam mokymuisi. Šiuo metu ikimokyklinio ugdymo įstaigos, vadovaudamosi švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatytais kriterijais, pačios rengia ikimokyklinio ugdymo programą, pagal kurią yra ugdomi atitinkamo amžiaus vaikai. Švietimo įstatymo 7 str. 4 d. nuostatos, kad švietimo, mokslo ir sporto ministras nustato tik ikimokyklinio ugdymo programų kriterijus, yra nepakankamos siekiant užtikrinti

dermę tarp ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo bei ikimokyklinio ugdymo turinio šiuolaikiškumo ir kokybės.

Vadovaujantis Švietimo įstatymo 8 str. 3 d., priešmokyklinis ugdymas yra teikiamas visiems vaikams, sulaukusiems atitinkamo amžiaus, todėl Švietimo įstatymo 8 str. 3 d. nuostata, jog socialinę riziką patiriančiam vaikui priešmokyklinis ugdymas užtikrinamas švietimo, mokslo ir sporto ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka, yra perteklinė.

Kyla poreikis patikslinti Švietimo įstatymo 67 str. 13 d. nuostatą dėl socialinę riziką patiriančių vaikų, kuriems skirtas privalomas ikimokyklinis ugdymas, finansavimo, susiejant finansavimą su Švietimo įstatymo 7 str. 2 d. numatytu privalomo ikimokyklinio ugdymo skyrimu.

Dėl nuoseklaus mokinių mokymosi pasiekimų vertinimo, susiejant tolimesnį mokymąsi su pasiektais mokymosi rezultatais. Švietimo įstatymo nuostatos nėra pakankamos, kad būtų užtikrintas nuoseklus mokinio mokymosi rezultatų stebėjimas ir jų panaudojimas tolesnio mokymo planavimui bei tik pasirengusių mokytis pagal vidurinio ugdymo programą mokinių tolimesniam sėkmingam mokymuisi. Šiuo metu vidurinio išsilavinimo gali siekti asmenys, įgiję pagrindinį išsilavinimą, tačiau reikalavimai jam įgyti nėra aukšti (nėra privaloma gauti pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimų metu bent žemiausią patenkinamą įvertinimą (4 balus)), todėl vidurinio išsilavinimo siekia ir tam nepasirengę asmenys. 2022 m. pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimų neišlaikė 42,7 proc. mokinių.

Dėl lanksčių ugdymo organizavimo galimybių. Šiuo metu teisė į akademines atostogas Švietimo įstatyme nėra numatyta. Tuo tarpu teisė sustabdyti mokymąsi, dėl svarbių priežasčių pasiimti akademines atostogas nustatyta Profesinio mokymo įstatyme ir Mokslo ir studijų įstatyme, ją turi tiek profesinio mokymo įstaigų, tiek aukštųjų mokyklų mokiniai ir studentai. Būtina užtikrinti mokinio, besimokančio pagal bendrojo ugdymo programą, teisę ir pareigą mokytis bei sudaryti lankstesnes ugdymo organizavimo galimybes dėl jo ligos (pvz., gydantis onkologinę ligą – Statistikos departamento duomenimis, Lietuvoje kasmet piktybiniais navikais susergera apie 70 vaikų) ar kitų objektyvių priežasčių (pvz., nėštumo, gimdymo ar vaiko priežiūros).

Dėl kokybiško ir racionalaus socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo švietime. Atsižvelgiant į modeliuojamus pokyčius bendrajame ugdyme (nuo 2023–2024 m. m. mokyklose bus įgyvendinama naujai parengta Gyvenimo įgūdžių bendroji programa, užtikrinsianti bazinį ir nuoseklų socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymą nuo 1 iki 10/II gimnazijos klasės), būtina peržiūrėti teisinius ir praktinius prevencinių programų įgyvendinimo mokyklose aspektus. Švietimo valdymo informacinės sistemos duomenimis, 2020–2021 m. m. prevencines programas įgyvendino ir jose dalyvavo 96 proc. bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų, 86 proc. ikimokyklinio ugdymo įstaigų, vykdančių priešmokyklinio ugdymo programas. Mokykloms šiuo metu yra siūloma 21 prevencinė programa, tačiau nėra prevencinių programų kokybės kriterijų ir procedūrų, leisiančių užtikrinti, kad mokyklose būtų įgyvendinamos šiuolaikiškos prevencinės programos, kad jų turinys būtų nuolat atnaujinamas ir aktualizuojamas, todėl tikslintinos atitinkamos Švietimo įstatymo nuostatos.

Dėl specialiųjų ugdymosi poreikių nustatymo ir reikalingos pagalbos teikimo. Švietimo įstatymo 20 str. nustatyta, kad socialinė pedagoginė pagalba skirta tėvams padėti įgyvendinti vaiko teisę į mokslą. Tačiau pagrindinis socialinės pedagoginės pagalbos gavėjas yra vaikas, o ne jo tėvai.

Įgyvendinant įtraukaus švietimo principą, įtvirtintą Švietimo įstatymo 5 str. 5 p., būtina įtvirtinti, kad socialinės pedagoginės pagalbos tikslų specialistai turi siekti kartu dirbdami komandoje, bendradarbiaudami su mokytojais ir kitais švietimo pagalbą teikiančiais specialistais, socialinę pagalbą teikiančiomis tarnybomis, sveikatos priežiūros, teisėtvarkos institucijomis ir kitomis įstaigomis ir organizacijomis.

Švietimo įstatymo 48 str. 8 d. 2 p. numato, kad mokytoju gali dirbti tik nepriekaištingos reputacijos asmuo. Ta pati nuostata turėtų būti taikoma ir švietimo pagalbos specialistams, todėl reikalingas Švietimo įstatymo papildymas atitinkamomis nuostatomis.

Atskleidžiant vaiko galias neaktualus tapo mokinių nukreipimas į specialiąsias mokyklas, todėl neaktualia tampa ir Švietimo įstatymo 20 str. nuostata padėti mokiniui pasirinkti mokyklą pagal protines ir fizines galias ir joje adaptuotis.

Tikslintinos ir Švietimo įstatymo 14 str. 1 d., 3 d. ir 4 d. nuostatos dėl specialiųjų ugdymosi poreikių, kurie gali kilti dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankios aplinkos veiksnių ar dėl išskirtinių

asmens gabumų, atpažinimo ir savalaikės pagalbos teikimo, įtvirtinant galimybę mokykloms greičiau ir tikslingiau organizuoti pagalbą mokiniui. Esamas teisinis reglamentavimas sudaro prielaidas, kad specialistų rekomendacijos gali būti neperduodamos mokyklai, jei dėl to prieštarauja tėvai (globėjai, rūpintojai), kas neleidžia mokyklai užtikrinti kokybiško ugdymo šiems vaikams, teikti jiems reikalingą švietimo pagalbą. Taip pat trūksta nustatytų reikalavimų pedagoginėms psichologinėms tarnyboms, atsakingoms už mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių nustatymą, kurie leistų didinti jų veiklos kokybę. Tikslintinos ir nuostatos dėl įgaliojimų švietimo, mokslo ir sporto ministrui tvirtinti ne tik mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo, bet ir švietimo pagalbos teikimo organizavimo tvarką.

Dėl švietimo įstaigos funkcijų ir švietimo įstaigos vadovo funkcijų, priėmimo į valstybines ir savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklas kriterijų. Švietimo įstatyme visos funkcijos, kurias turėtų įgyvendinti įstaiga, numatomos vadovui – šis funkcijų deleguoti neturi teisės. Tokiu atveju susiduriama su situacijomis, kai mokyklos vadovas neapėmia darbų gausos, atlieka juos paviršutiniškai arba neturi laiko rūpintis ugdymo kokybe (mokinių pasiekimais, mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų veiklos kokybe, bendruomenės telkimu ar pan.), taigi nukenčia svarbiausia švietimo įstaigos veikla – ugdymas.

Poreikis koreguoti kai kurias Švietimo įstatymo 59 str. nuostatas kilo įvertinus 5 metų patirtį nuo to laiko, kai įsigaliojo atnaujinta šio straipsnio redakcija. Šis straipsnis sistemiškai pildytinas skirtingų švietimo įstaigų priklausymo ir valdymo formoms būdingais savininkų vaidmenimis (savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas) ar jos įgaliotas asmuo, savivaldybių biudžetinių švietimo įstaigų atveju – savivaldybės meras, savivaldybių viešųjų švietimo įstaigų atveju – dalyvių susirinkimas ar jo įgaliotas asmuo).

Švietimo įstatymo 59 str. numatyta, kokių atveju švietimo įstaigos vadovas gali būti skiriamas antrajai kadencijai be konkurso – jeigu jo metų veikla kiekvienais metais buvo vertinama labai gerai arba gerai. Tačiau net ir vykdančioms šią sąlygą vadovams ne visada pateikiamas siūlymas eiti pareigas antrąją kadenciją motyvuojant tuo, kad jei „gali būti“, tai „gali ir nebūti“ teikiamas toks siūlymas.

Švietimo įstatymo 59 str. 11 ir 13 d. nediferencijuojamas mokyklų (išskyrus aukštąsias mokyklas) ir švietimo pagalbos įstaigų vadovų konkursų komisijų sudarymas. Dėl švietimo pagalbos įstaigų įvairovės, dydžio skirtumų, atliekamų funkcijų įvairovės taikliai ir tiksliai apibrėžti komisijos sudėtį neįmanoma, arba tai būtų neproporcingai detali nuostata. Komisijose dalyvaujantys mokinių atstovai realiai dalyvauja tik skiriant gimnazijų vadovus (o tai sudaro apie penktadalį švietimo įstaigų), o ir neprofesionalių švietimo srities (jau net ne vadybos ekspertų) atstovų dalyvavimas komisijose labai dažnai tampa pagrindu skusti konkurso rezultatus (skirtingais laikotarpiais dėl komisijos narių subjektyvumo ir neprofesionalumo buvo apskusta ir skundai tenkinti (konkursų rezultatai anuliuoti) net iki 60 proc.). Švietimo įstaigos savininkas, turėdamas tik vieną atstovą komisijoje, atrankos metu neturi galimybių ir svertų atidžiau susipažinti su pretendентаis, nors po atrankos būtent jam tenka dirbti su atrinktu pretendentu.

Nors Švietimo įstatyme nenumatytas privalomas reikalavimas valstybės ir savivaldybių švietimo įstaigų vadovams turėti ne žemesnį kaip magistro kvalifikacinį laipsnį arba jam prilygintą aukštojo mokslo kvalifikaciją, švietimo įstaigų vadovų atliekamos funkcijos ir atsakomybė bei darbo sudėtingumas reikalauja aukštesnių kompetencijų. Privalomas reikalavimas magistro kvalifikaciniam laipsniui švietimo įstaigų vadovams yra taikomas beveik visose ES šalyse.

Lietuva yra viena iš nedaugelio EBPO ir ES šalių, neturinčių privalomos pagalbos pradedantiesiems ar pagalbos naujai atvykusiems į švietimo sistemą ar įstaigą mokytojams, pagalbos mokiniui specialistams ar švietimo įstaigos vadovams algoritmų.

Švietimo įstatymo nuostatos nenumato švietimo įstaigų vadovų asociacijų aktyvesnio vaidmens formuojant švietimo politiką, nors praktikoje jie yra aktyvūs ŠMSM partneriai.

Švietimo įstatymo 23 str. 5 d. nuostatos nustato pareigą tobulinti kvalifikaciją visiems pedagoginiams darbuotojams, tuo tarpu nuostatų dėl valstybinių (išskyrus aukštąsias) ir savivaldybių švietimo įstaigų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui kvalifikacijos tobulinimas nėra reglamentuotas.

Švietimo įstatymo nuostata, kad švietimo, mokslo ir sporto ministras nustato bendruosius priėmimo į valstybines ir savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklas kriterijus, mokyklų savininko teisės ir pareigas įgyvendinančių institucijų (dalyvių susirinkimų) yra interpretuojama nustatant specialiuosius priėmimo kriterijus.

Dėl kadetų ugdymo mokyklų steigimo. Seimo 2022 m. gegužės 17 d. nutarimo Nr. XIV-1102 „Dėl Nacionalinės darbotvarkės „Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategija“ 17.5 papunktis numato kadetų ugdymo visapusišką stiprinimą ir plėtojimą ŠMSM, Krašto apsaugos ministerijai ir Vidaus reikalų ministerijai bendradarbiaujant su savivaldybėmis.

Šiuo metu kadetus šalyje ugdo dvi mokyklos: Sausumos kadetų ugdymo sampratos elementus įgyvendina Generolo Povilo Plechavičiaus kadetų licėjus (mokyklos steigėjai –Švietimo, mokslo ir sporto ministerija ir Kauno miesto savivaldybė (valstybinė mokykla)), Jūrų kadetų ugdymo sampratos elementus įgyvendina Klaipėdos jūrų kadetų mokykla (mokyklos savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija – Klaipėdos miesto savivaldybės taryba).

Tačiau šiuo metu nėra teisinio pagrindo, kuris leistų įteisinti savivaldybės kadetus ugdančios gimnazijos, skirtos šalies (regiono) mokiniams, paskirtį ir teisinio reglamentavimo, pagal kurį savivaldybių gimnazijos galėtų ugdyti kadetus, vykdydamos akredituotą vidurinio ugdymo programą ir pagrindinio ugdymo programą ar akredituotą vidurinio ugdymo programą, pagrindinio ugdymo programą ir pradinio ugdymo programą. Taip pat nėra teisinio reglamentavimo, pagal kurį savivaldybių kadetų ugdymo mokykloms, skirtoms šalies (regiono) mokiniams, atitinkančioms Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklėse nustatytą paskirtį ir kriterijus, būtų galima skirti ūkio lėšas iš atitinkamų metų valstybės biudžeto tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams. Ūkio lėšų skyrimas iš valstybės biudžeto sudarytų prielaidas savivaldybėms į kadetų ugdymo mokyklas priimti mokinius, gyvenančius kitų savivaldybių teritorijose ir jose įgyvendinti visos dienos mokyklos modelį.

Dėl mokinių pavėžėjimo galimybių ir įvairovės. ŠMSM, du dešimtmečius vykdydama Mokyklinių autobusų programą, savivaldybėms perdavė daugiau nei 1 200 autobusų. ŠMSM yra nustačiusi mokyklinių autobusų naudojimo tvarką, kuri įpareigoja savivaldybes atsižvelgiant į vietos infrastruktūrą ir demografiją parengti savo mokinių pavėžėjimo tvarkas. Tačiau kai kuriais atvejais teisės aktų nėra laikomasi: mokykliniais autobusais mokiniai į mokyklas vežami iš gretimų savivaldybių mokyklų aptarnaujamų teritorijų, pasitaiko atvejų, kai į vieną gyvenvietę suvažiuoja kelių mokyklų iš skirtingų savivaldybių mokykliniai autobusai. Kai kur tais pačiais maršrutais važiuoja tiek tarpmiestinio, tiek ir priemiestinio reguliaraus susisiekimo keleivinio transporto autobusai, kuriais mokiniai taip pat gali pasiekti švietimo įstaigas. Todėl savivaldybėms būtina priimti kitus sprendimus optimizuojant mokinių ir keleivių vežimo paslaugas. Mokinių ir keleivių vežimo paslauga galėtų būti koordinuojama vieno savivaldybės ar regiono operatoriaus.

Nuo 2022 m. ŠMSM nevykdo mokyklinių autobusų programos, aprūpinant savivaldybes mokykliniais geltonaisiais autobusais, todėl švietimo, mokslo ir sporto ministras 2022 m. kovo 2 d. įsakymu Nr. V-342 „Dėl Lietuvos Respublikos 2022 metų valstybės biudžeto lėšų, skirtų savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklų tinklo stiprinimo iniciatyvoms skatinti, paskirstymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto lėšas, kuriomis pačios savivaldybės savo sprendimu sieks optimaliausio sprendimo mokinių pavėžėjimui užtikrinti. Todėl Švietimo įstatymo nuostata, kad mokinių vežimo mokykliniu autobusu tvarką nustato švietimo, mokslo ir sporto ministras yra perteklinė.

Dėl švietimo politikos įgyvendinimo funkcijų. Šiuo metu ŠMSM ne tik formuoja švietimo politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą, bet kartu ją ir įgyvendina, nes vykdo valstybinę švietimo tiekėjų veiklos priežiūrą, organizuoja ir koordinuoja vidurinio ugdymo programų akreditavimą, koordinuoja savivaldybių administracijų švietimo padalinių veiklą įgyvendinant valstybės švietimo politiką ir kt. Tai yra politikos įgyvendinimo funkcijos, kurios ŠMSM įstatymu pavestos vykdyti neribotam laikui. Toks reglamentavimas iš dalies prieštarauja Vyriausybės įstatymo nuostatomis, nustatančioms, kad valstybės politikos įgyvendinimo funkcijos ministerijoms gali būti pavestos tik įstatymų nustatytais atvejais ir nustatytam terminui. Į tai, kad ŠMSM vykdo jai nebūdingas politikos įgyvendinimo funkcijas, dėmesį yra atkreipusi ir Valstybės kontrolė. Valstybės kontrolė yra atkreipusi dėmesį, kad tais atvejais, kai tai įmanoma, politikos formavimas turi būti atskirtas nuo įgyvendinimo, taip pat, pagal galimybes, turi būti įvertintos ir atskirtos projektinio (atrankos) finansavimo tvarkų teisinio reglamentavimo, konkursų organizavimo ir administravimo funkcijos, kad būtų užtikrinamas konkursų skaidrumas.

NŠA yra vienintelė nacionalinio lygmens institucija, padedanti ŠMSM įgyvendinti švietimo politiką ankstyvojo ir bendrojo ugdymo srityse. Jai keliamas tikslas – padėti ŠMSM priimti įrodymais pagrįstus, novatoriškus švietimo politikos sprendimus, nukreiptus į kiekvieno mokinio ugdymo sėkmę

ir ankstyvojo bei bendrojo ugdymo kokybės užtikrinimą. NŠA turi telkti novatoriškiausius švietimo praktikus ir mokslininkus ugdymo turinio kūrimui ir įgyvendinimui, pati kaupdama, analizuodama ir multiplikuodama gerąsias tiek Lietuvos mokyklų, tiek ir užsienio šalių švietimo praktikas. Atkreiptinas dėmesys, kad NŠA *de facto* jau vykdo viešojo administravimo funkcijas, todėl tikslingas jos priskyrimas prie viešojo administravimo institucijų. Tai iš dalies patvirtina teismų praktika, nes Nacionalinio egzaminų centro, kurio savininko teises ir pareigas po reorganizavimo perėmė NŠA, sprendimai traktuojami kaip viešojo administravimo institucijos sprendimai.

Dėl apdovanojimų ir premijų asmenims už nuopelnus švietimo sistemai steigimo ir teikimo. Nors Lietuva sėkmingai dalyvauja praktiškai visų mokslo sričių mokinių olimpiadose, konkursuose ir kituose renginiuose, tačiau prizinių vietų pagerbimu žymiai skiriasi nuo kitų šalių. Iš Baltijos valstybių Lietuva yra vienintelė, neskirianti finansinių premijų šių renginių prizininkams. Taip pat egzistuoja ir tarpsritiniai netolygumai – pavyzdžiui, sporto srityje tarptautiniu mastu pasiekti laimėjimai yra apdovanojami premijomis, tačiau ugdymo srityje to stinga.

Projektų esmė. Pagrindiniai siūlymai:

Dėl kokybiško ankstyvojo ugdymo, sudarant tinkamas sąlygas sėkmingam vaiko tolimesniam mokymuisi. Nustatyti, kad švietimo, mokslo ir sporto ministras tvirtina ne ikimokyklinio ugdymo programų kriterijus, o ikimokyklinio ugdymo programos gaires. Patikslinti, kada vaikas gali būti ugdomas pagal priešmokyklinio ugdymo programą dvejus metus, t. y. tik tais atvejais, kai vaikas pradėjo mokytis pagal priešmokyklinio ugdymo programą būdamas 5-erių metų, bei atsisakyti perteklinės nuostatos dėl socialinę riziką patiriančių vaikų priešmokyklinio ugdymo reglamentavimo.

Dėl nuoseklaus mokinių mokymosi pasiekimų vertinimo, susiejant tolimesnį mokymąsi su pasiektais mokymosi rezultatais. Numatyti, kad baigiant pradinio ugdymo programą ir pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį visi mokiniai dalyvautų mokymosi pasiekimų patikrinimuose. Numatyti aukštesnius reikalavimus pagrindiniam išsilavinimui įgyti, kas leistų užtikrinti, kad pagrindinio ugdymo programą baigę mokiniai būtų įgiję bazines kompetencijas, būtinas tiek tolimesniam mokymuisi gimnazijose, tiek mokymuisi siekiant įgyti profesiją. Aukštesni reikalavimai asmenims, siekiantiems vidurinio išsilavinimo, nustatomi etapiškai: nuo 2024-09-01 įvedant reikalavimą, kad pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimai būtų išlaikyti ne žemesniam kaip slenkstiniam lygiui (t. y. 4 balams), nuo 2029-09-01 įvedant reikalavimą, kad pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimai būtų išlaikyti ne žemesniam kaip patenkinamam lygiui (t. y. 5 balams).

Dėl lanksčių ugdymo organizavimo galimybių. Siūloma numatyti mokinio teisę į akademines atostogas. Numatyti, kad asmeniui, įgijusiam vidurinį ir jam prilygintą išsilavinimą, ir papildomai ar pakartotinai mokiusius pagal vidurinio ugdymo dalykų programas ir jas baigus arba/ir išlaikius brandos egzaminus, bus išduodamas mokymosi pasiekimų pažymėjimas.

Dėl kokybiško ir racionalaus socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo švietime. Siūloma atsisakyti įstatymo nuostatų, kuriomis mokyklos vadovas įpareigojamas kiekvienam mokiniui užtikrinti dalyvavimą bent vienoje prevencinėje programoje ir taip suteikti mokyklos bendruomenei daugiau atsakomybės ir savarankiškumo priimant sprendimus dėl to, kokias prevencines programas ir kuriems mokykloms mokiniams reikia pasiūlyti. Suteikti švietimo, mokslo ir sporto ministrui įgaliojimus nustatyti prevencinių programų kriterijus ir apibrėžti vykdomų programų įgyvendinimo galimybes.

Dėl specialiųjų ugdymosi poreikių nustatymo ir reikalingos pagalbos teikimo. Patikslinti socialinės pagalbos teikimo paskirtį (kad socialinė pagalba pirmiausia yra teikiama vaikui) ir jos teikimą bei įtvirtinti, kad socialinės pedagoginės pagalbos specialistai turi siekti tikslų kartu dirbdami komandoje, bendradarbiaudami su mokytojais ir kitais švietimo pagalbą teikiančiais specialistais, socialinę pagalbą teikiančiomis tarnybomis, sveikatos priežiūros, teisėtvarkos institucijomis ir kitomis įstaigomis ir organizacijomis. Nustatyti, kas mokyklose veikiančios vaiko gerovės komisijos atliktų pirminį mokinio ugdymosi poreikių vertinimą ir mokyklos lygmeniu skirtų reikalingą švietimo pagalbą. Nustatyti, kad švietimo pagalbą teikiančiais specialistais galėtų dirbti tik nepriekaištingos reputacijos asmenys.

Dėl švietimo įstaigos funkcijų ir švietimo įstaigos vadovo funkcijų, priėmimo į valstybines ir savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklas kriterijų patikslinimo. Numatyti švietimo įstaigų vadovams privalomą magistro laipsnio išsilavinimą, atitinkantį jiems pavestas funkcijas, pareigas ir atsakomybes

(reikalavimas būtų įvedamas nuo 2024 m. rugsėjo 1 d.). Švietimo įstatymą papildyti nuostata, kad švietimo, mokslo ir sporto ministras tvirtina švietimo įstaigų vadovų, mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų mentorystės ir palydėjimo į profesinę veiklą tvarką. Švietimo įstatymo 63 str. papildyti nauja 2¹ d. numatant didesnę vaidmenį švietimo įstaigų vadovų asociacijoms svarstant ar priimant sprendimus, susijusius su vadovų atranka, pedagogų kvalifikacijos tobulinimo prioritetų nustatymu, vadovų mentorystės sistemos plėtojimu. Keisti Švietimo įstatymo 23 str. 5 d. suteikiant įgaliojimus švietimo, mokslo ir sporto ministrui tvirtinti tiek valstybinių (išskyrus aukštąsias) ir savivaldybių švietimo įstaigų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, tiek ir mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo nuostatus. Patikslinti Švietimo įstatymo 29 str. 2 d. nustatant, kad visus galimus priėmimo į valstybines ir savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklas kriterijus nustatys švietimo, mokslo ir sporto ministras.

Dėl kadetų ugdymo mokyklų steigimo. Įteisinti galimybę savivaldybių kadetų ugdymo gimnazijoms, skirtoms šalies (regiono) mokiniams, vykdyti akredituotą vidurinio ugdymo programą ir pagrindinio ugdymo programą ar akredituotą vidurinio ugdymo programą, pagrindinio ugdymo programą ir pradinio ugdymo programą. Įteisinti galimybę skirti ūkio lėšas savivaldybių kadetų ugdymo mokykloms, skirtoms šalies (regiono) mokiniams, atitinkančioms Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklėse nustatytą paskirtį ir kriterijus, iš valstybės biudžeto.

Dėl mokinių pavėžėjimo galimybių ir įvairovės. Atsisakyti Švietimo įstatymo nuostatos, kad mokinių vežimo mokykliniu autobusu tvarką nustato švietimo, mokslo ir sporto ministras ir tokiu būdu sudaryti prielaidas savivaldybėms pačioms, įvertinus esamą kontekstą, priimti sprendimus dėl mokinių pavėžėjimo galimybių ir įvairovės, siekiant kuo racionaliau išnaudoti esamas transporto ir vežiojimo paslaugų galimybes, pasitelkiant privačius teikėjus bei vietines autotransporto įmones, jų techninius ir žmogiškuosius resursus, garantuojant visapusiškai saugų mokinių pavėžėjimą, kartu tenkinant ir kitus vietos bendruomenės poreikius.

Dėl švietimo politikos įgyvendinimo funkcijų. Atskirti švietimo politikos formavimą nuo įgyvendinimo, apibrėžiant ŠMSM ir NŠA funkcijas ir atsakomybę. NŠA suteikti viešojo administravimo įgaliojimus ir priskirti prie švietimo valdymo subjektų bei vystyti ją kaip kompetencijų centrą, kurio viena iš funkcijų būtų valstybinė švietimo teikėjų (išskyrus aukštąsias mokyklas) veiklos priežiūra, vykdoma Viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka, ir galinti sistemiškai užtikrinti švietimo kokybę ikimokykliniame, priešmokykliniame ir bendrajame ugdyme, kuriantį ir diegiantį įrodymais pagrįstus novatoriškus švietimo politikos įgyvendinimo sprendimus.

Dėl apdovanojimų ir premijų asmenims už nuopelnus švietimo sistemai steigimo ir teikimo. Patikslinti Švietimo įstatymo 69 str., kuriuo būtų įtvirtinta nuostata įstatymo lygmeniu suteikti švietimo, mokslo ir sporto ministrui įgaliojimus steigti ir teikti apdovanojimus ir premijas asmenims už nuopelnus švietimo sistemai.

Minėti ir siūlomi kiti pakeitimai išsamiai aprašyti Projektų aiškinamajame rašte.

Projektui Nr. 1 įgyvendinti reikės 515 tūkst. Eur papildomų valstybės biudžeto lėšų dėl pasikeitusių darbuotojų darbo santykių valstybės tarnyboje. Lėšų poreikis (515 tūkst. Eur), vertinant planuojamas išmokas darbuotojams, jei jie nesutiktų su siūlomais darbo sąlygų pakeitimais, apskaičiuotas taip: 245 tūkst. Eur reikės ŠMSM (180 tūkst. Eur – išmokėti valstybės tarnautojams išeitines išmokas, skaičiuojant pagal vidutinį vyr. specialisto darbo užmokestį, tai sudaro 2,9 proc. nuo ŠMSM asignavimų darbo užmokesčiui, skirtų priemonei 12.005.11.01.01 „Vykdyti reguliarias ŠMSM funkcijas“, ir 65 tūkst. Eur – valstybės tarnautojams išmokėti kompensacijas už nepanaudotas atostogas pagal faktiškai sukauptą atostogų rezervą), 270 tūkst. Eur reikės NŠA (154 tūkst. Eur – darbuotojams išmokėti išeitines išmokas, skaičiuojant pagal vidutinį specialisto darbo užmokestį, tai sudaro 3,4 proc. nuo NŠA asignavimų darbo užmokesčiui, ir 116 tūkst. Eur – darbuotojams išmokėti kompensacijas už nepanaudotas atostogas). Lėšos Projektui Nr. 1 įgyvendinti yra numatytos 2023 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekte.

Projektui Nr. 1 įgyvendinti, taikant tokį pat ūkio lėšų iš valstybės biudžeto skyrimo principą kaip Sporto gimnazijoms (mokyklos bendrabutyje negyvenančiam mokiniui skirti 883 Eur metams, gyvenančiam mokyklos bendrabutyje – 5 126 Eur metams), šiuo metu veikiančioms kadetų ugdymo

mokykloms, kuriose mokytusi 500 mokinių ir iš jų 100 (20 proc.) gyventų mokyklų bendrabučiuose, reikės 866 tūkst. Eur papildomų valstybės biudžeto lėšų metams, perskirstant asignavimus tarp atitinkamų savivaldybių ir ŠMSM: 2023 metams Klaipėdos miesto savivaldybei asignavimus reikėtų sumažinti 337,5 tūkst. Eur, Kauno miesto savivaldybei asignavimus reikėtų sumažinti 528,5 tūkst. Eur, ŠMSM asignavimus reikėtų padidinti 866 tūkst. Eur.

Nauda. Būtų sukurtos teisinės prielaidos kokybiškam, šiuolaikiškam vaikų ankstyvajam ugdymui, mokinių nuosekliam mokymosi pasiekimų vertinimui, užtikrinta reikalinga švietimo pagalba, socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymas, stiprinama mokyklų vadovų lyderystė, mokyklų ir savivaldybių savarankiškumas, sudarytos prielaidos savivaldybėms steigti kadetų ugdymo mokyklas, skirtas šalies (regiono) mokiniams, atsisakyta ŠMSM nebūdingų politikos įgyvendinimo funkcijų ir pavesta jas vykdyti NŠA.

Atitiktis Vyriausybės programai. Įgyvendina dalį Vyriausybės programos (toliau – Programa):

- 1) Programos 44.2 papunkčio nuostatos numato susieti ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas, bei jas pritaikyti jaunesnio amžiaus vaikams;
- 2) Programos 46.1 papunktis numato stiprinti susitarimus dėl mokyklų veiklos tobulinimo, ugdymo standarto, nubrėžti pagrindinius mokyklų tinklo stiprinimo parametrus, o 46.3, 46.4 ir 46.5 papunkčių nuostatos akcentuoja šiuolaikiško ugdymo būtinybę, mokinių pasiekimų gerinimą ir įtraukios mokyklos kūrimą, aiškesnį mokyklų ir vadovų atsakomybių apibrėžimą ir paramos jiems numatymą;
- 3) Programos 46.7 papunkčio nuostatos numato išgryninti ir stiprinti švietimo politiką formuojančių ir įgyvendinančių institucijų veiklą, aiškiai apibrėžti visų švietimo politikos formavimo ir įgyvendinimo procesuose dalyvaujančių valstybės institucijų funkcijas ir atsakomybę, o Programos 46.7 papunktyje taip pat numatyta NŠA vystyti kaip kompetencijų centrą.

Derinimas. Projektai derinti su Teisingumo ministerija, Finansų ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Krašto apsaugos ministerija, Lietuvos mokyklų vadovų asociacija, Lietuvos pradinio ugdymo mokyklų atstovų asociacija, Lietuvos progimnazijų asociacija, Lietuvos pagrindinių mokyklų asociacija, Lietuvos gimnazijų asociacija, Lietuvos švietimo įstaigų vadovų profesinė sąjunga, Lietuvos savivaldybių asociacija.

Vidaus reikalų ministerija per nustatytą laiką pastabų nepateikė. Finansų ministerija ir Krašto apsaugos ministerija informavo, kad pagal kompetenciją pasiūlymų ar pastabų Projektams neturi. Gautos Teisingumo ministerijos, Lietuvos savivaldybių asociacijos, Lietuvos gimnazijų, pagrindinių mokyklų, vadovų asociacijų, Lietuvos švietimo įstaigų vadovų profesinės sąjungos bei mokyklų vadovų, dalyvavusių projekte „Parama mokyklų vadovams“, pastabos. Argumentai dėl pastabų, į kurias atsižvelgta iš dalies arba neatsižvelgta, pateikiami derinimo pažymoje.

Projektai su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija suderinti darbo tvarka. Taip pat gautos Nacionalinės švietimo agentūros departamento direktoriaus pastabos, kurios suderintos darbo tvarka.

Dalykinio vertinimo išvada. Teikiame šias pastabas:

- atsižvelgiant į tai, kad dalis moksleivių gali turėti išskirtinius gabumus atskirose srityse (pvz., meno, tikslųjų mokslų ir pan.), tačiau kitose dalykinėse srityse turėti menkesnius pasiekimus, nei kad reikalaujama Projekto Nr. 1 nuostatose, siūlytina įvertinti Projekte Nr. 1 4 ir 5 str. įtvirtiną reikalavimą pasiekti visų švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatytų dalykų pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimų slenkstinį ar ne žemesnį kaip patenkinamą lygį, suteikiant švietimo, mokslo ir sporto ministrui galimybę nustatyti lankstesnius reikalavimus;
- siūlytina sustiprinti Projektų aiškinamajame rašte pateiktus argumentus faktiniais duomenimis;
- siūlytina Projekto Nr. 1 19 straipsnio nuostatas suderinti su Sveikatos apsaugos ministerija;
- atkreiptinas dėmesys, kad į derinimo pažymą neįtraukta dalis Lietuvos gimnazijų, pagrindinių mokyklų, progimnazijų, vadovų asociacijų, Lietuvos švietimo įstaigų vadovų profesinės sąjungos bei mokyklų vadovų, dalyvavusių projekte „Parama mokyklų vadovams“, atstovų (2022-10-13, el. paštu, registracijos Nr. R-11020) pastabų ir pasiūlymų, į kuriuos buvo neatsižvelgta arba atsižvelgta iš dalies;

- kartu su Projektais siūlytina pateikti visų institucijų, su kuriomis Projektai buvo derinti, išvadas ir pasiūlymus, laikantis Vyriausybės darbo reglamento, patvirtinto Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimu Nr. 728 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamento patvirtinimo“, 19.7 papunkčių reikalavimų.

Siūlome Projektus svarstyti Vyriausybės posėdžio B dalyje, prieš tai apsvarsčius tarpinstituciniame pasitarime.

Socialinės politikos grupės patarėja

Kristina Miliauskaitė

tel. +370 668 42783, el. p. kristina.miliauskaite@lrv.lt